

En ny ekonomisk världsordning?

Socialpolitik nr. 2/2010

På 1970-talet talades det mycket om en ”ny ekonomisk världsordning”, och år 1980 lyckades till och med FN:s generalförsamling rösta fram en resolution med drastiska krav på förändringar av den rådande ordningen. De så kallade utvecklingsländerna skulle få mer att säga till om, världshandeln skulle bli rättvisare, råvarupriserna stabiliseras och biståndet öka.

Men knappt hade bläcket på FN-resolutionen torkat förrän Ronald Reagan och Margret Thatcher kom till makten, och en era där nyliberalism präglade dagordning i både rika och fattiga länder tog vid. Och de rika länderna i norr tog tillbaka initiativet med besked. I Afrika och Latinamerika kom 80-talet att bli ett ”förlorat årtionde”, präglat av skuldskris och växande fattigdom och klassklyftor.

Men i Asien fortsatte den spektakulära ekonomiska utvecklingen. Begrepp som ”u-länder” eller, än värre, ”tredje världen”, blev alltmer missvisande. Det har sedan länge varit rent absurt att bunta ihop länder som Sydkorea, Malaysia, Honduras och Burkina Faso i en och samma kategori.

På 2000-talet har den världsekonomiska kartan ritats om i allt snabbare takt. Åren 2003-2008 kom att bli exceptionella i ett viktigt avseende: för första gången sedan 1960-talet var den ekonomiska tillväxten hög flertalet länder i Afrika, Asien och Latinamerika, liksom även i Östeuropa och forna Sovjetunionen. I Latinamerika och Afrika handlade det om den mest positiva utvecklingen på flera decennier, med en årlig tillväxt på nära fem respektive drygt sex procent åren 2003 till 2008.

Mellan år 2000 och 2008 ökade länderna utanför rikemansklubben OECD sin andel av den globala BNP från 37 procent år 2000 till 45 procent år 2008. De så kallade BRIC-länderna – Brasilien, Ryssland, Indien och Kina – ökade sin andel från 16 till 22 procent, och dessa fyra länder svarade åren 2000-2008 för nära hälften av den samlade ekonomiska tillväxten i världen.

Den kraftiga förskjutning österut och söderut av världsekonomin som har präglat hela 2000-talet har accentuerats ytterligare som en följd av finanskrisen. De gamla industriländerna med USA, EU och Japan i spetsen kommer att få se sin andel av världens BNP och handel att fortsätta falla. Oavsett vilken indikator vi väljer – budgetunderskott, statskund, handelsbalans, sparande och investeringar eller demografisk utveckling – är situationen, och de långsiktiga framtidsutsikterna, väsentligt sämre i USA, EU och Japan än i de nya s.k. tillväxtekonomierna, som trots krisen växer så det knakar. Under de kommande åren kan världens låg- och medelinkomstländer komma att stå för långt över två tredjedelar av den globala ekonomiska tillväxten.

Vi står inför en situation där Syd och Öst blivit mindre och mindre beroende av Nord. Givetvis är USA och EU fortfarande världens ekonomiska giganter, men världens låg- och medelinkomstländer kan idag, i en helt annan utsträckning är tidigare, få allt de behöver – kapital, marknader, teknologi, ja till och med bistånd – från länder i Syd och Öst.

Det är snart bara på det militära området som Nord bibehåller sin enorma – och ohyggligt dyrbara - övermakt. En övermakt som dock har sina uppenbara begränsningar i dagens och morgondagens konflikter.

En ny ekonomisk och politisk världsordning växer fram. De gamla industriländernas tro att de kan fortsätta att dominera världen såsom de har gjort i hundratals år bygger på en farlig illusion.

Men den positiva utvecklingen i många av världens låg- och medelinkomstländer kan inte dölja att fattigdomen fortfarande är det största problem som världen står inför. Siffrorna är förfärliga: Långt över en miljard människor lever i djupaste misär. Över 850 miljoner vuxna är analfabeter. Av dessa är nära två tredjedelar kvinnor. En och en halv miljard människor saknar tillgång till hälsovård, och en miljard saknar rent dricksvatten.

Dessa och andra siffror över fattigdom och umbäranden i världen är en skam. Dock: fattigdomens gigantiska omfattning får inte dölja det faktum att statistiken också pekar på något annat, nämligen att det endast är en ganska liten minoritet av jordens invånare som klassificeras som »extremt fattiga«. Flertalet är »ganska fattiga«, men många är också »ofattiga«, utan att vara rika.

Majoriteten av befolkningen i världens fattiga länder svälter inte. De flesta människor på jorden lever sina liv under ekonomisk knapphet och osäkerhet, men utan att lida direkt nöd. De har bostad, arbete, vänner och släktingar, någon eller några de älskar extra mycket, mat för dagen och läskunniga och någorlunda friska barn.

Och aldrig någonsin tidigare har det funnits så många »ofattiga« människor på jorden som i dag. En gigantisk global lägre medelklass håller på att växa fram. De ekonomiska och politiska – och ekologiska! – implikationerna av den nya världsordningen är hisnande.